

p

pólusok ■■■
folyóirat

2020. I. évfolyam, 2. szám

Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék
Pécsi Tudományegyetem

SZAPPANYOS MELINDA¹

EMBERI JOGSÉRTÉSEK ÁRA EURÓPÁBAN A GÖRÖG PÉLDA

ABSZTRAKT

E tanulmány gyakorlati szempontból közelít meg egy nemzetközi jogi problémát, az emberi jogok megsértését. Az emberi élet, méltóság és más emberi jogok értéke pénzben nem kifejezhető, azt „beárzni” nem lehet. Mégis, amikor emberi jogi jogsértésekről beszélünk, gyakran felejtjük el, hogy egyes emberi jogok védelmének ára van és ez az ár nemcsak morális. Amikor az államok kötelezettséget vállalnak (vagy kapnak – vállalás nélkül – ius cogens formában) arra, hogy védeni fogják az emberi jogokat, számolniuk kell azzal, hogy ez a védelem belekalkulálандó költségvetésükbe is. A tanulmány azt igyekszik gyakorlati példákon keresztül feltárni, hogy az emberi jogsértésekért milyen konkrét – pénzben kifejezhető – árat fizetett egy európai ország, Görögország.

Kulcsszavak: *Európa Tanács, Európai Unió, oktatáshoz való jog, kompenzáció, kötelezettségesség*

Bevezetés helyett: a látványos, a tudományos és a reális

A nemzetközi emberi jogok témaköre több oldalról közelíthető meg. Természetesen van egy elméleti, jogforrásokra fókuszáló lehetőség és bár ennek tudományos értékéhez nem férhet kétség, mégsem feltétlenül visz közelebb minket az emberi jogok valóságához, sőt időnként az e területen felmerülő konkrét „problémák” megoldásától még távolabb is kerülünk vele. Elég csak emlékeztetni arra, hogy egy apró találmány, mint például a hippo roller² lényegesen több ember vízhez jutását segítette elő, mint egy fél könyvtárnyi irodalom a vízhez

¹ Egyetemi adjunktus, Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar, Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

DOI: 10.15170/PSK.2020.01.02.04

² Hippo Roller, <https://www.hipporoller.org>, utolsó hozzáférés: 2020.06.29.

való jogról. Természetesen jelen tanulmány szerzője vallja, hogy mindenkinek meg kell tennie, ami tőle személyesen telik az emberi jogok védelme területén, ezért számára marad a tudomány. De a tudománynak sem kell feltétlenül nagyon elméletinek lennie, koncentrálni olyan kérdésekre, amelyek láttatják a problémát, közel viszik az olvasót azok jelentőségének felméréséhez, akár olyan javaslatokat is közölhet, amelyek másokat segítenek a problémák konkrét megoldásában. A szerző e tanulmányban erre tesz kísérletet azzal, hogy egy meglehetősen gyakorlati kérdést állít a vizsgálat középpontjába: mennyibe kerül egy államnak az emberi jogsértés. Itt azonnal meg kell jegyezni: véletlenül sem állítjuk, hogy az emberi élet, méltóság pénzben megváltható lenne; az emberi élet megfizethetetlen, az emberi jogok elidegeníthetetlenek és nem kifejezhetőek anyagi javakkal. Mégis, amikor emberi jogi jogsértésekről beszélünk, nem felejtjük el, hogy egyes emberi jogok védelmének ára van és ez az ár nemcsak morális. Amikor az államok kötelezettséget vállalnak (vagy kapnak – vállalás nélkül – *ius cogens* formában) arra, hogy védeni fogják az emberi jogokat, számolniuk kell azzal, hogy ez a védelem belekalkulálандó költségvetésükbe is. Ez még akkor is igaz, ha – a továbbiakban vizsgált – oktatáshoz való jogból származó állami kötelezettségek nem mindegyike forintosítható, és akkor is, ha elfogadjuk, hogy az oktatáshoz való jog megvalósításának kérdésében a nemzetközi közösség is elismeri, hogy az a rendelkezésre álló források függvénye.³

Látványos lenne a lehető legnagyobb számú államot vizsgálat alá vetni emberi jogvédelem szempontjából. Ugyan az emberi jogok univerzális – Egyesült Nemzetek Szervezete által végzett – védelme nem biztosít lehetőséget emberi jogi szervek számára, hogy kártérítés fizetését kényszerítsék ki, van olyan regionális (emberi jogokat védő) nemzetközi szervezethez tartozó bírói szerv, amely bír ilyen jogosítvánnyal. Mindenképpen érdemes lenne e nemzetközi szervezeteket és azok minden tagállamát vizsgálat tárgyává tenni. Természetesen minden egyes jog megsértését érdemes lenne vizsgálni, hogy lássuk, mely emberi jogok megsértése kerül többé egy államnak.

A legtudományosabb megközelítés az lenne, ha meghatározott szempontok alapján választanánk ki az elemzés tárgyát feltételezve, hogy az így kapott eredmény megfelelően leképezi majd a nemzetközi közösség és az emberi jogok egészét. Figyelembe kellene venni az államok lakosságának nagyságát, politikai és

³ Committee on Economic, Social and Cultural Rights: General Comment No. 13: The right to education (article 13). E/C.12/1999/10, 8 December 1999, 43. pont

társadalmi berendezkedését, nemzetközi szervezetekben való tagságát és még számtalan egyéb – tudományosan indokolható – szempontot. Ezzel ugyan jelentősen csökkenthető lenne a vizsgálandó államok és emberi jogok száma, de még mindig olyan feladatot jelentene, amely egy kutatócsoportot látna el munkával hosszú hónapokra.

Reálisan meg kell elégednünk egy talán kevésbé tudományos, de olyan megoldással, amely láttatni engedi, hogy az emberi jogok védelme az államoknak nem csak morális és nemzetközi jogon alapuló elméleti kötelezettsége, de lehet elemi – mondhatni finánciális – érdeke is. A kiválasztás szempontja tehát talán kevésbé tudományos, de a célt – a valóság kis szeletét láttatni – a tanulmány így is elérheti. Jelen tanulmány tehát vizsgálni fogja egy emberi jog megsértéseinek pénzügyi következményeit két nemzetközi szervezet keretében, egy állam esetében.

A nemzetközi szervezetek

A legkézenfekvőbb az, ha olyan nemzetközi szervezet által alkalmazott pénzügyi következményeket veszünk górcső alá, amely ismert, híres és hírhedt is arról, hogy „büntetni” tudja tagállamait jogsértések elkövetése miatt: az Európa Tanácshoz tartozó Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban EJEB) merülhet fel elsőként. Másodikként – tekintve, hogy az első nemzetközi szervezet tagjainak több mint fele ebben a másik nemzetközi szervezetben is elkötelezett az emberi jogok védelme mellett – az Európai Unió (továbbiakban EU) is megvizsgálandó. A két nemzetközi szervezet jellege jelentősen eltér egymástól, és az emberi jogok védelmét is másképpen közelítik meg, de az nem tagadható, hogy az emberi jogsértések mindkét nemzetközi szervezet égisze alatt „megtorlásra” kerülhetnek. Míg az Európa Tanács egyik elsődleges feladata az emberi jogok védelme, addig az EU esetében ez ilyen egyértelműen nem jelenthető ki, még akkor sem, ha az utóbbi évtizedben az Európai Unió Bírósága (továbbiakban EUB) egyre nagyobb jelentőségre tett szert ezen a területen (De Burca, 2013:170). Leegyszerűsítve tehát azt mondhatjuk, hogy a jogsértések szükségszerűen megtorlásra kerülnek az Emberi Jogok Európai Bírósága által, és potenciálisan megtorlásra kerülhetnek az EUB által.

A megsértett emberi jog

Kétségtávolan a legnehezebb választás: a nemzetközi közösség által elismert emberi jogok száma folyamatosan növekszik, és ezek – interdependenciájuk ellenére – jelentősen eltérnek egymástól jellegükben, kötelező erejükben, államokra rótt kötelezettségekben stb. Célszerű olyan emberi jogot választani, amely viszonylag egyértelműen, kézzelfoghatóan definiálható (nem olyat, mint a fejlődéshez való

jog) (Sengupta, 2002), a nemzetközi közösség által egyértelműen elismert (nem olyat, mint a földhöz való jog) (Márinkás, 2015; De Schutter, 2010), és amely egyértelműen, kifejezetten védett az európai rendszerben, nem csak az Emberi Jogok Európai Egyezményének (továbbiakban EJEE) kiterjesztő értelmezése (Dzehtsiarou, 2011) alapján (nem mint az egészséges környezethez való jog) (Logaru, 2014). Ugyanakkor, a kizárások után megmaradt emberi jogok közül érdemes olyat választani, amelynek biztosítása potenciálisan anyagi ráfordítást követel meg az államtól. Maga a nemzetközi közösség is elismeri, hogy a gazdasági, szociális, kulturális jogok csoportja követeli meg az államtól leginkább az anyagi beruházást e jogok fokozatos megvalósításáért.⁴ Ennek megfelelően olyan emberi jogot szeretne jelen tanulmány górcső alá venni, amely: a) tartalmában viszonylag pontosan meghatározott, b) szerepel az Emberi Jogok Európai Egyezményében, vagy annak kiegészítő jegyzőkönyveiben⁵, c) gazdasági, szociális, kulturális jogok csoportjába tartozik, tehát az Európa Tanács tagállamaira nézve megállapít olyan kötelezettséget, amelyek teljesítése anyagi beruházást igényel. Ez utóbbi kitétel jelen kutatás jövője miatt fontos: tanulságos lenne bármely állam számára megmutatni, hogy spórolhat-e az emberi jogok teljes körű védelmével, azaz: drágább-e védeni az emberi jogokat, mint kifizetni a büntetést megsértésükért. A fenti kitételeknek tökéletesen megfelel az oktatáshoz való jog, amelynek tartalma az EJEE megfogalmazásában: „Senkitől sem szabad megtagadni az oktatáshoz való jogot. Az állam az oktatás és tanítás terén vállalt feladatkörök gyakorlása során köteles tiszteletben tartani a szülők vallási és világnézeti meggyőződésével összhangban lévő oktatáshoz és tanításhoz való jogot.”⁶

Az állam

Bár pontosabb, kevésbé torz képet adna több állam elemzése, az nem lehetséges egyetlen tanulmány keretei között. Az elemzés ezért egy államra koncentrálódik, Görögországra. E választás több szempontból is praktikusnak tűnik. Görögország népessége nagyságát tekintve az EU tagállamainak

⁴ CESCR: General Comment No. 3: The nature of States parties' obligations (art. 2, para. 1, of the Covenant). E/1991/23. 14 December 1990, 10-12. pontok.

⁵ Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights), 4 November 1950, Rome, hatályba lépett 1953-ban, CE/TS No.: 005, kihirdető jogszabály: 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

⁶ EJEE, 1. kiegészítő jk, 2. cikk.

középmezőnyében helyezkedik el, tehát elég nagy ahhoz, hogy szolgáltatson anyagot a gyakorlati elemzéshez, de nem akkora, hogy a jogsértések számában elvesszünk. Olyan államot kerestünk továbbá, amely – értelemszerűen – tagja az Európa Tanácsnak és tagja az EU-nak is: Görögország viszonylag régóta tagja mindkét nemzetközi szervezetnek, kielégítően nagy időintervallumot szolgáltatva így az elemzéshez. A legutolsó szempont, hogy mindkét nemzetközi szervezethez tartozó bíróság gyakorlatában találunk Görögországot érintő eseteket.

Az árcédula

Szinte közhelyszerűen ismert tény, hogy az Európa Tanács égisze alatt működő Emberi Jogok Európai Bíróságának van lehetősége arra, hogy emberi jogsértéseket „büntessen”. Maga a rendszer meglehetősen egyértelmű: ha az állam (EJEE szerződő fele) emberi jogot sért (amely védett, vagy maga az egyezmény, vagy a hozzá kapcsolt jegyzőkönyvek által) és az nem kerül orvoslásra az államon belül, akkor a jogsértés áldozata (aki felett az államnak joghatósága van) az EJEB-hez fordulhat, mely szerv a jogsértés megállapításán túl fizetési kötelezettséget létesíthet az állam számára, ami kompenzációként kerül az áldozatnak kifizetésre.

Az EJEE vonatkozó 41. cikke⁷ azonban nem határoz meg részleteket arról, hogy az államok által szolgáltatandó elégtétel milyen elvek alapján kerül meghatározásra. Az EJEB eljárási rendje kicsit pontosabban és részletesebben fogalmaz, amikor kimondja, hogy az EJEB pénzügyi elégtétel megfizetésére kötelezheti a jogsértő államot. De a pénzügyi következmények nem automatikusak, azok esetleges alkalmazása a Bíróság megítélésétől függ. A pénzügyi elégtétel összegének meghatározásánál a Bíróság figyelembe veszi az okozott kárt és a jogsértéssel járó költségeket, azt hogy ezek mennyiben a sértett magatartásának következményei, továbbá mind a sértett, mind a jogsértő állam érdekeit és a jogsértő állam gazdasági helyzetét.⁸ Bár ez utóbbit a gyakorlatban inkább csak az ügyvédi költségek megítélésénél vette a Bíróság figyelembe (Shelton, 2015: 326). A pontos számítási módot tehát az eljárási rend nem mondja meg, hanem csak meghatározza a kompenzálandókat: anyagi kár, nem anyagi kár és felmerülő költségek, ezek mindegyikéről részletes leírást adva. Bár a Bíróság maga is érzi, hogy pontosabb formulára lenne szükség a kompenzáció összegének

⁷ EJEE, 41. cikk.

⁸ [European Court of Justice, Rules of Court](#), 65. o. Utolsó hozzáférés: 2020.06.16.

kiszámítására, (Shelton, 2015: 326) ilyen nem került publikálásra, tehát az „árképzés” bizonytalan és abszolút függvénye a tényállásnak.

Az ár

E szerkezeti részben tehát – a fenti szűkítések alapján – azt vizsgáljuk, hogy mennyibe került összesen, Európa Tanácsi tagságának kezdetétől Görögországnak az oktatáshoz való jog megsértése.⁹ Azért, hogy pontosabb képet kapjunk arról, hogy az állam milyen módon sértette meg az oktatáshoz való jogot, a táblázatban az állam által fizetendő kompenzáció összege mellett néhány alapvető tényállási elemet is szerepeltetünk.

1. Táblázat: EJEB releváns gyakorlata

Ügy	Releváns tényállási elemek	Nem anyagi kár (EUR)	Költségek (EUR)	Összesen (EUR)
Papageorgiou and others v. Greece No. 4762/18 6140/18 (2019. október 31.-i ítélet)	<ul style="list-style-type: none"> szülőknek nyilatkozatot kellett benyújtaniuk gyermekeik vallásáról, hogy azoknak ne kelljen részt venni az iskolai vallásoktatásban 	<p>8000 (3 kérelmezőnek)</p> <p>8000 (2 kérelmezőnek)</p>	6566.52 (3 kérelmezőnek)	~22566
Memlika v. Greece No. 37991/12 (2015. október 6.-i ítélet)	<ul style="list-style-type: none"> gyermekek kizárása az oktatásból fertőző betegség miatt (Mután orvosi diagnózis gyógyultnak nyilvánította őket) 	5000	2000	7000
Lavida and others v. Greece No. 7973/10 (2013. május 30.-i ítélet)	<ul style="list-style-type: none"> Roma gyermekeket csak olyan iskolába engedtek beiratkozni, ahol csak Roma gyermekek tanultak (szegregáció) 14. cikk (diszkrimináció) 	1000 (családonként – 8 család)	2000	10000

⁹ Az elemzéshez az Emberi Jogok Európai Bíróságának HUDOC [adatbázisát](#) használtuk. Utolsó hozzáférés: 2020.06.08. Csak azokat az ügyeket elemezzük, amelyekben a Bíróság megállapította a jogsértést és fizetési kötelezettséget írt elő az állam számára.

	tilalma) megsértését is megállapította a Bíróság			
Sampani and others v. Greece No. 59608/09 (2012. december 11-i ítélet)	<ul style="list-style-type: none"> A korábbi ítélet ellenére az iskola nem vette figyelembe a beiskolázáskor és oktatáskor a Roma gyermekek különleges helyzetét 14. cikk (diszkrimináció tilalma) megsértését is megállapította a Bíróság 	1000 (családonként – 38 család)	2000	40000
Sampanis and others v. Greece No. 32526/05 (2008. június 5-i ítélet)	<ul style="list-style-type: none"> Beiskolázás és oktatás megtagadása Roma gyermekektől 14. cikk (diszkrimináció tilalma) megsértését is megállapította a Bíróság 	6000 (kérelmezőnként – 11 kérelmező)	2000	68000
Összesen		124566		

Forrás: HUDOC adatbázis, saját szerkesztés.

A pontos összegeken túl az alábbi megállapítások is figyelmet érdemelnek:

- A Bíróság az oktatáshoz való jog megsértése miatt egyik esetben sem kötelezte a jogsértő államot anyagi kár megtérítésére, ami a megsértett emberi jog jellegéből tulajdonképpen következik.
- Az elemzés arra is rámutat, hogy az ügyek többségében a Bíróság az oktatáshoz való jog megsértése mellett a diszkrimináció tilalmának megsértését is megállapította.
- Görögország összesen 124566 eurót fizetett ki a jogsértés áldozatainak az oktatáshoz való jog nem megfelelő védelméért.¹⁰

¹⁰ A teljesség kedvéért felsoroljuk az többi EU tag által fizetett összeget is, segítve ezzel a probléma kontextusba helyezését. Románia: 3650 EUR (2000 EUR nem anyagi kár és 1650 EUR költség), Flămânzeanu v. Romania, No. 56443/11, (2019. március 19-i ítélet); Bulgária: 3406 EUR (2000 EUR nem anyagi kár és 1406 EUR költség), Velyo Velev v. Bulgaria, No. 16032/07, (2014. május

A potenciális felár

A fentiekben már említésre került, hogy jelen tanulmány elemzésének tárgya olyan állam, amely mind az Európa Tanácsnak, mind az EU-nak tagja. Ez utóbbi bírói szervének, az EUB-nak eljárásai közül a kötelezettségszegési eljárásnak szentelünk több figyelmet, hiszen annak keretében az EUB¹¹ ítélete keletkeztethet fizetési kötelezettséget (pénzbüntetést). Felmerül a kérdés, hogy milyen kötelezettség megszegése esetén indítható ez az eljárás (mind az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 258. cikk, mind az EUMSZ 260. cikk (3) bek.).¹² Jelen tanulmány tárgyát tekintve – még pontosabban – az vethető fel, hogy emberi jog megsértése miatt indítható-e kötelezettségszegési eljárás. A válasza látszólag megkönnyíti, hogy egy elsődleges uniós jogforrás, az Európai Unió Alapjogi Kartája tartalmazza az oktatáshoz való jogot 14. cikkében,¹³ tehát ha ezt egy EU tagállam megsérti, akkor „a Szerződésekből eredő valamely kötelezettségét nem teljesítette”¹⁴, így a kötelezettségszegési eljárás megindítható. Ennek ellenére az Európai Bizottság eddigi gyakorlatában nem alapította kötelezettség megszegése iránti kereseteit kizárólag e jogforrás megszegésére és csak az utóbbi években kezdte felfedezni az alapjogokat (is) megsértő tényállások esetén a Kartára való hivatkozás lehetséges előnyeit (Muir, 2014:25). A szakirodalom megfigyelése szerint bár továbbra sem várható, hogy az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indít kizárólag azért, mert egy állam megsérti az Alapjogi Kartát, de felfedezheti annak „pénzügyi” előnyeit, ha a Karta kiegészítő hivatkozásként szerepel a keresetben (Lazowski, 2013: 582) olyan esetekben, amikor a tényállás emberi jog megsértését is felveti.

27-i ítélet), továbbá 6000 EUR (2000 EUR nem anyagi kár kérelmezőnként – 2 kérelmező és 2000 EUR költség), Ponomaryovi v. Bulgaria, No. 5335/05, (2011. június 21-i ítélet), összesen: 9406; Magyarország: 4500 EUR (költség), Horváth és Kiss kontra Magyarország No. 11146/11, (2013. január 29-i ítélet); Horvátország: 77500 EUR (4500 EUR nem anyagi kár kérelmezőnként – 15 kérelmező és 10000 EUR költség), Oršuš and others v. Croatia, No. 15766/03, (2010. március 16-i ítélet); Csehország: 82000 EUR (4000 EUR nem anyagi kár kérelmezőnként – 18 kérelmező és 10000 EUR költség), D.H. and others v. The Czech Republic, No. 57325/00, (2007. november 13-i ítélet).

¹¹ Pontosabban az Európai Unió Bírósága név alatt működő Bíróság gyakorlata kerül elemzésre, hiszen ez felelős a kötelezettségszegési eljárásokért.

¹² Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, Hivatalos Lap C 326, 26/10/2012 o. 000 -0390.

¹³ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 2012/C 326/02, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326/391, 14. cikk

¹⁴ EUMSZ 258. cikk.

Az EUB az EJEB-nél részletesebb rendet követ annak meghatározásában, hogy ha egy tagállam megsérti az uniós jogot, miként számítható ki a fizetendő büntetés. Bár az EUB jogosult a pénzbeli szankciók kiszabására, az Európai Bizottság javasol összeget és egy 2005-ös közleményében (továbbiakban Közlemény) részletezi ennek számítási módszereit.¹⁵ A Bizottság alapvetően három tényezőt vesz figyelembe, amikor kényszerítő bírság és/vagy átalányösszeg kiszabását javasolja az EUB-nak: a jogsértés súlyosságát, időtartamát és az esetleges büntetés visszatartó erejét.¹⁶ A különböző tényezőknek a végső összeg kiszámítása során eltérő súlya van és mindegyikhez tartoznak különböző – fokozatot jelző – együtthatók.¹⁷ A téma szempontjából számunkra a súlyossági együttható érdekes: „Bizottság a végre nem hajtott ítéletet eredményező lényegi jogsértéshez szorosan kapcsolódó két mutatót is figyelembe vesz, melyek a jogsértés tárgyát képező közösségi jogszabályok fontossága és az említett jogsértéseknek az egyéni és közérdekre gyakorolt hatásai”.¹⁸ A súlyossági együttható egy skálán mozog, az átalány alapösszegét 1 és 20 közötti számmal szorozza meg.¹⁹ A Közlemény azt is kiemeli, hogy „Általánosságban elmondható, hogy a Szerződésben megfogalmazott alapvető jogok és a négy alapszabadság megsértését súlyos jogsértésnek kell tekinteni és a súlyosság mértékének megfelelő pénzbírság kiszabását kell maga után vonja.”²⁰ Joggal feltételezhetjük tehát, hogy ha az oktatáshoz való jog megsértését magában foglalja a kötelezettségszegési eljárás alapjául szolgáló tényállás, az a súlyossági együttható skáláján a nagyobb szorzó felé mozdulást eredményez.

Ez után az elméleti alapvetés után az előző fejezethez hasonlóan kalkulálni illene. Minden Görögország elleni kötelezettségszegési eljárást meg kellene vizsgálni, ahol az az oktatáshoz való jogot megsértette és ezért kötelezettségszegési eljárás keretében (EUMSZ 206. cikk (3) bek.) az EUB átalányösszeg és/vagy kényszerítő bírság megfizetésére kötelezte. Ilyen ítélet azonban az EU Bíróságának gyakorlatában még – kutatásunk alapján – nem született.²¹ Azonban szolgálhatunk

¹⁵ 52005SC1658 A Bizottság közleménye – Az EK-szerződés 228. cikkének végrehajtása/* SEC/2005/1658 * (Közlemény).

¹⁶ Közlemény, 6. pont.

¹⁷ Közlemény, 14-15. pontok.

¹⁸ Közlemény, 16. pont.

¹⁹ Közlemény, 16.6 pont.

²⁰ Közlemény, 16.1. pont.

²¹ Keresési feltételek az EUR-Lex adatbázisban: Dokumentumtípus: Uniós jog és ítélkezési gyakorlat, Dokumentum altípusa: Ítélezési gyakorlat, Bíróság: Európai Bíróság, Alperes tagállam: Valamennyi, Típus: Ítélet, Eljárás típusa: Kötelezettségszegés megállapítása iránti

olyan példákkal az EUB gyakorlatából, amely a fenti kritériumok legalább egyikének megfelelnek, így használhatóak arra, hogy rövid betekintést adjanak a jelenlegi gyakorlatba:²²

- Több olyan kötelezettségzegési eljárást folytatott le a Bizottság és a EUB, ahol nem az oktatáshoz való jog sérült, de ahhoz kapcsolódóan, az oktatás során megszerzett diplomák elismerésének problémája merült fel.²³ Ugyanilyen lazán kapcsolódik az oktatáshoz való joghoz a kiegészítő képzésekhez (posztgraduális szinten) való hozzáférés, illetve annak előírásának problémája.²⁴
- Szorosabban kötődnek témánkhöz azok az esetek, amikor az oktatáshoz való jog megsértése miatt indult eljárás az állam ellen, de a kereset jogalapja a diszkrimináció tilalmának megsértése volt. A keresés tehát alátámasztja a szakirodalom megállapítását, miszerint emberi jogi dokumentum – azaz az Alapjogi Karta – helyett inkább más uniós jogforrásra hivatkozik a Bizottság (Lazowski, 2013: 574). Ilyen eset fellelhető mind a felsőoktatásba való bekerülés,²⁵ mind az alsó- és középfokú oktatás szintjén.²⁶ Azonban egyik esetben sem fordult a Bizottság az EUB-hoz az EUMSZ 260. cikk (3) bek. alapján pénzügyi szankciók kiszabását kérve.
- Végül, természetesen vannak az EU Bíróságának gyakorlatában olyan ügyek, amelyekben az EUB fizetési kötelezettséget állapított meg az állam számára, a tényállás magában foglalta emberi jog megsértését, csak a megsértett emberi jog nem az oktatáshoz való jog volt. Bár több eset közül lehet ebben a kategóriában válogatni, nyilvánvalóan görög példát említünk. A

kereset, Találatok, melyek tartalmazzák a következő szavakat: lump sum A címben és a szövegben, OR: penalty A címben és a szövegben, A keresés nyelve: angol

²² Keresési feltételek az EUR-Lex adatbázisban: Dokumentumtípus: Uniós jog és ítélkezési gyakorlat, Dokumentum altípusa: Ítélezési gyakorlat, Bíróság: Európai Bíróság, Alperes tagállam: Valamennyi, Típus: Ítélet, Eljárás típusa: Kötelezettségzegés megállapítása iránti kereset, Találatok, melyek tartalmazzák a következő szavakat: right to education A címben és a szövegben, A keresés nyelve: angol

²³ Például: A Bíróság (második tanács) 2008. május 8-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Spanyol Királyság. C-39/07. sz. ügy

²⁴ A Bíróság (ötödik tanács) május 16.-i ítélete: 2002. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Spanyol Királyság. C-232/99. sz. ügy

²⁵ Például: A Bíróság (második tanács) 2005. július 7-i ítélete. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság. C-147/03. sz. ügy

²⁶ A Bíróság ítélete (második tanács), 2012. június 14. Európai Bizottság kontra Holland Királyság. C-542/09. sz. ügy.

C-407/09. sz. ügyben a Bíróság megállapította, hogy „[...] a felrótt kötelezettségzegés alapvető szabadság, nevezetesen a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülése szempontjából egységes térségben való letelepedés szabadságát sértette. Ugyanis [...] az uniós jogalkotó számára a valamely tagállamból másikba utazó európai uniós polgárok integritásának védelme a személyek szabad mozgásához való jog velejárója.”²⁷ E konkrét ügyben a súlyossági együtthatót 12-ben állapította meg a Bíróság.²⁸ A Bíróság a költségek viselésén túl hárommillió euró átalányösszeg megfizetésére kötelezte Görögországot.²⁹

A fentiekből látható, hogy az általunk potenciális felárnak nevezett összeg lényegesen több, mint az EJEB által megállapított végösszeg. Ennek természetesen – többek között – az az oka, hogy míg az EJEB a kérelmezők jogsértését „fizetteti meg” az állammal, addig az EU Bírósága az uniós jog megsértésre koncentrál, ami természetesen magában foglalja több alany emberi jogainak megsértését (vagy annak lehetőségét).

Ár-érték arány

Itt újra szeretném hangsúlyozni, hogy jelen cikk szerzője véletlenül sem állítja, hogy az emberi jogsértés pénzben „megváltható” lenne és kifejezetten elkerülni kívánja, hogy bárkiben ez a kép alakuljon ki. Ha ezt a morális-filozófiai kérdést állami szintre helyezzük, akkor sem állítható, hogy az emberi jogok megsértése csak annyiba kerül az államnak, amennyit valutában kifizet érte. Természetesen az emberi jogok megsértése hatással van az állam kormányzatának legitimitására, annak nemzetközi megítélésére, stb., amelyek nehezebben kifejezhetőek (ha kifejezhetőek) pénzben.

A fenti számításokból látható, hogy hozzávetőlegesen mennyi büntetést fizethet ki az állam az oktatáshoz való jog megsértéséért. Joggal merül fel a kérdés, hogy mennyibe kerül annak védelme? E pontban röviden az vizsgáljuk, hogy Görögország az oktatáshoz való jog biztosítására szánt befektetései mennyiben térülhetnek meg, azaz, hogy olcsóbb-e az emberi jogokat proaktívan védeni anyagi ráfordításokkal, vagy kifizetődőbb reagálni a megtörtént jogsértésekre, fedezve

²⁷ A Bíróság (első tanács) 2011. március 31-i ítélete. Európai Bizottság kontra Görög Köztársaság. C-407/09. sz. ügy, 38-39. pontok.

²⁸ Ibid. 23. pont

²⁹ Ibid. 45. pont, 2)-3) pontok.

annak anyagi vonzatait. Az oktatásra minden állam költ. Ez a költés szükségszerűen nagy mértékben és pozitívan befolyásolja az oktatáshoz való jog biztosítását. Az EU már 2019-ben javasolta Görögországnak az oktatásba történő beruházások mértékének növelését, hiszen „[A] görög oktatási rendszer számos nehézséggel küzd amiatt, hogy nem elegendőek az erőforrások, az önállóság alacsony szintű, az alapvető készségek (így a digitális készségek) terén alulteljesítés mutatkozik, és folyamatos az eltérés a készségkereslet és -kínálat között.”³⁰ A 2020-as évben született ajánlás is megerősíti, hogy „[...] elengedhetetlen az oktatás és képzés minőségének és munkaerőpiaci relevanciájának javítása.”³¹ Az ajánlások nyomán Görögország – az általa 2019 októberében benyújtott költségvetési tervezet szerint – 2439.9 millió eurót tervez költeni az oktatás fejlesztésére 767 projekt megvalósításával 2020-ban.³²

A költségvetésen túl érdemes azonban olyan dokumentumokat is keresni, amelyek információt szolgáltathatnak arról, hogy az oktatáshoz való joghoz konkrétan kapcsolódó állami kötelezettségek biztosítására mennyit szán az állam. Erről adatot olyan jelentésekben találhatunk, amelyeket az állam az ENSZ égisze alatt működő, emberi jogok biztosítását monitorozó szervezeteknek küldött. Annak ellenére, hogy az ENSZ emberi jogokat monitorozó szerveinek küldött jelentésekbe javasolt belefoglalni az emberi jogok védelmére szánt források mértékét és elosztását,³³ ilyen adat mégsem szerepel minden nemzeti jelentésben. A vizsgálandó jelentések kiválasztásában érdemes abból kiindulni, hogy az UNESCO, az ENSZ oktatással foglalkozó szakosított szerve, az oktatáshoz való jog ENSZ égisze alatt született forrásait az alábbi egyezményekben határozza meg: Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya,³⁴

³⁰ A Tanács ajánlása (2019. július 9.) Görögország 2019. évi nemzeti reformprogramjáról, amelyben véleményezi Görögország 2019. évi stabilitási programját ST/10161/2019/REV/1, 12. pont

³¹ A Tanács ajánlása Görögország 2020. évi nemzeti reformprogramjáról, amelyben véleményezi Görögország 2020. évi stabilitási programját Brüsszel, 2020.5.20. COM(2020) 508 final.

³² Hellenic Republic, Ministry of Finance: [Draft Budgetary Plan 2020](#), October 2019, Utolsó hozzáférés: 2020.06.13.

³³ Guidelines on an expanded core document and treaty-specific targeted reports and harmonized guidelines on reporting under the international human rights treaties. HRI/MC/2004/3, 9 June 2004, 49. (h)-(i) pontok.

³⁴ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, UN General Assembly, A/RES/2200(XXI), 16 December 1966, New York, hatályba lépett 1976-ban, kihirdető jogszabály: 1976. évi 9. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről.

Egyezmény a Gyermek Jogairól,³⁵ A Nőkkel szembeni Hátrányos Megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény,³⁶ A fogyatékossgal élők jogairól szóló egyezmény³⁷ és még A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről egyezmény is tartalmaz vonatkozó rendelkezést.³⁸ Mindegyik egyezmény kötelezi a részes feleket jelentések beküldésére és e nemzeti jelentésekre a monitoringot végző szervek reagálnak is. E dokumentumokon kívül, a Universal Periodic Review (UPR) keretében is vizsgálat tárgyává teszik az emberi jogok védelmét, ahol szintén nemzeti jelentés alapján (is) zajlik az eljárás.³⁹ A fenti dokumentumokban az alábbi beruházások kerültek említésre:

- Gyermek Jogainak Bizottsága: egy nemzeti jelentés szerint 25 millió eurót költött az állam arra, hogy az oktatásban résztvevők figyelmét felhívják a nemi egyenlőségre.⁴⁰ A Bizottság megjegyezte, hogy az EU tagállamai közül Görögország költi a legkevesebbet az oktatásra, mindösszesen GDP-jének 3,3%-át.⁴¹

³⁵ Convention on the Rights of the Child, UN General Assembly, A/RES/44/25, 20 November 1989, New York, hatályba lépett 1990-ben, 1577 UNTS 3, kihirdető jogszabály: 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

³⁶ Convention on the Elimination of Discrimination Against Women, UN General Assembly, A/RES/34/180, 18 December 1979, New York, hatályba lépett 1981-ben, kihirdető jogszabály: 1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről.

³⁷ Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UN General Assembly, A/RES/61/106, 13 December 2006, New York, hatályba lépett 2008-ban, kihirdető jogszabály: 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről.

³⁸ International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, UN General Assembly, A/RES/2106(XX), 21 December 1965, New York, hatályba lépett 1969-ben, kihirdető jogszabály: 1969. évi 8. törvényerejű rendelet a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről.

³⁹ Itt megvizsgáltuk az ENSZ Emberi Jogi Biztosának Hivatal által készített összefoglalókat és a más érdekelt résztvevők (civil társadalom, NGO-k) által benyújtott dokumentumokat, és végül az eljárás keretében kapott ajánlásokra adott válaszokat is. Használt adatbázis: [UPR Info](#), Utolsó hozzáférés: 2020.06.15.

⁴⁰ Committee on the Rights of the Child: Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention, Greece, CRC/C/GRC/2-3, 2011. április 11. 488. pont.

⁴¹ Committee on the Rights of the Child: Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the convention, Greece, CRC/C/28/Add.17 25 June 2001, 331. pont.

A Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottságnak küldött jelentésében Görögország megemlíti kétféle iskolázatással kapcsolatos pénzügyi támogatást, amelyet alacsony jövedelmű családok és/vagy egyedülálló szülők kapnak gyermekük után. Ez 300 euró, és 1000 euró felső határú támogatás gyermekenként.⁴² Görögország egy projekt keretében 58.779.175 eurót költött arra, hogy a nők munkaerőpiaci helyzetét erősítse, mely program különös figyelmet fordított az oktatásban való részvételükre.⁴³

- A faji megkülönböztetés kiküszöbölésével foglalkozó Bizottság: 1998-ban megközelítőleg 1.917.000 USD-nek⁴⁴ megfelelő összeget költött Görögország muszlim kisebbséghez tartozó gyermekek számára létesített iskolákra.⁴⁵

A fentiek közül bármelyik összeget figyelembe véve ugyanaz a konklúzió látszik: sokkal olcsóbb jogot sérteni és megfizetni az árát, mint beruházni az emberi jogok proaktív védelmébe. Ez valószínűleg még akkor is igaz, ha a szisztematikus jogsértéseket nemcsak az EJEB, hanem az EU is bünteti.

Konklúzió helyett: a látványos és a tudományos

A reálissal – még akkor is, ha tudományosan igazolható – a kutató nem elégedhet meg hosszú távon. Rövid távon pedig csak akkor, ha ki tudja mutatni a jövőbeni potenciált a kutatás tárgyában. A téma sok lehetőséget rejt, de egyet mindenképpen érdemes ezek közül kiemelni. A kutatás a későbbiekben kiterjeszthető több államra, különböző nemzetközi szervezetekre és emberi jogokra, így adva lehetőséget összehasonlításra és trendek elemzésére. Bizonyos emberi jogok megsértése az állam pénztárcájára nemcsak direkt módon van

⁴² Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Consideration of reports submitted by States parties under article 18 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Greece, CEDAW/C/GRC/6, 2005. július 1. 24-25. pontok.

⁴³ Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Consideration of reports submitted by States parties under article 18 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Greece, CEDAW/C/GRC/7, 2011. március 14., Annex 1. 1. pont.

⁴⁴ Jelenleg kb. 1693717 EUR középárfolyamon. Utolsó hozzáférés: 2020.06.16.

⁴⁵ Committee on the elimination of racial discrimination: Reports submitted by states parties under article 9 of the convention, Fifteenth periodic report of States parties due in 1999, Addendum, Greece, CERD/C/363/Add.4, 2000. május 30. 22. pont.

hatással, pénzbüntetés fizetésén keresztül. Az állam nemzetközi megítélése, kormányzatának legitimitása, nemzetközi kapcsolatokban elfoglalt helye és érdekérvényesítő képessége is mind olyan tényezők, amelyeket egy államnak figyelembe kell venni, amikor emberi jogokkal kapcsolatos döntéseket hoz. Csak példaként említjük itt, hogy az emberi jogokkal kapcsolatos állami magatartások kihatással lehetnek az állam kereskedelmi kapcsolataira, amelyek jelentősége egészen nyilvánvalóan pénzben kifejezhető (Hafner-Burton, 2005: 606). Az EU számtalan esetben használ emberi jogi klauzulákat EU-n kívüli államokkal való szerződéskötési gyakorlatában (Zamfir, 2019). Jelen tanulmány témája magában hordozza a lehetőségét annak is, hogy a későbbiekben e tényezők is mérésre kerüljenek a nemzetközi kapcsolatok tudományának segítségével.

Irodalomjegyzék

- Búrca, de Gráinne (2013): After the EU Charter of Fundamental Rights: The Court of Justice as a Human Rights Adjudicator? *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 20(2): 168-184. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F1023263X1302000202>.
- De Schutter, Olivier (2010): The Emerging Human Right to Land. *International Community Law Review*, (12)3: 303-334. DOI: <https://doi.org/10.1163/187197310X513725>.
- Dogaru, Lucretia (2014): Preserving The Right To A Healthy Environment: European Jurisprudence. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 141:1346-1352. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.05.232>.
- Dzehtsiarou, Kanstantsin (2011): European Consensus and the Evolutive Interpretation of the European Convention on Human Rights. *German Law Journal*, 12(10): 1730-1745.
- Hafner-Burton, Emilie M. (2005): Trading Human Rights: How Preferential Trade Agreements Influence Government Repression. *International Organization*, 59(3): 593-629. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818305050216>.
- Lazowski, Adam (2013): Decoding a Legal Enigma: the Charter of fundamental Rights of the European Union and infringement proceedings. *ERA Forum* 14: 573–587. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12027-013-0331-y>.
- Marinkás, György (2015): Az őslakos népek földhöz való joga és egyes környezetjogi kérdések. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXIII: 269–285.
- Muir, E. (2013): Fundamental Rights: An Unsettling EU Competence. *Humna Rights Review*, Vol 15: 25-37. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12142-013-0295-x>.

Shelton, Dinah (2006): *Remedies in International Human Rights Law. 3rd ed*, Oxford University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199207534.001.0001.

Trantidis, Aris (2016): *Clientelism and Economic Policy: Greece and the Crisis*. Routledge, London and New York.

Zamfir, Ionel (2019): [Human rights in EU trade agreements The human rights clause and its application](#). *European Parliamentary Research Service, Briefing*, utolsó hozzáférés: 2020. június 16.

Abstract

Price of human rights violations in Europe – Case study of Greece

This paper intends to approach a very theoretical topic of public international law, the protection of human rights, from a practical viewpoint. Undoubtedly, no one could put a price tag on human life, dignity or other human rights. However, in human rights research, we sometimes forget that though human rights are invaluable, their protection does cost money for States undertaking the responsibility (or being forced to protect jus cogens norms) and should be calculated into their budget. This paper aims to analyze the price of the protection of human rights in Europe via practice analysis of one state: Greece.

Keywords: *Council of Europe, European Union, right to education, compensation, infringement*